

גליון מס' 340

עירובין נ"ג-נ"ט

ה שבוע בגליון

- ♦ אורך שנת השמש
- ♦ מדוע הצנינו חז"ל את החשבון המדויק?
- ♦ מדידת תחום שבת - במה?
- ♦ מדידת תחום שבת לפי אבני המדרכה

- ♦ קביעות עיתים לתורה - כמה ומתי?
- ♦ הליכה בשבת קודש מבני ברק לתל אביב
- ♦ מקורו של דין "ריבוע העיר"
- ♦ "תקופה" - שיטת שמואל ושיטת רב אדא

דבר העורך

השבוע נקדיש את טורנו הצנוע, לשלשה מכתבים מרגשים.

תורה מחזרת על אכסניה שלה

המכתב הבא נכתב בכ"ו בניסן, יום הסיום של מסכת ברכות, ערב התחלת לימוד מסכת שבת, והוא נושא בחובו סיפור אישי מרגש, על הדף היומי, כמובן.

בס"ד

לכב' מאורות הדף היומי

אפתח בשיר ושבח על שלל הפעולות המבורכות של האור הברוך המופץ על ידיכם לתורה ולומדיה, ובפרט ללומדי הדף היומי.

כקורא קבוע של העלון החשוב, הנני לשגר אליכם סיפור מופלא שקרה בביתנו עם תחילת לימוד מסכת שבת, ואשר האיר את עיני כי אכן, סייעתא דשמיא מיוחדת מלווה את המחזיקים בבריתו של הקב"ה - הלומדים תורתו.

אבי שליט"א, שהצטרף בהאי שתא למחזור הדף היומי, נוהג לקחת לשיעור הגמרא מהשי"ס הגדול העומד במדף המרכזי בביתנו. עם התקרב סיומה של מסכת ברכות, היצרנו כולנו על מה שמעיק עלינו כבר שש עשרה שנים ארוכות; העדרותה של מסכת שבת מהשי"ס של אבי. לפני שש עשרה שנים, כאשר אבי היה שקוע בעומק סוגיא במסכת שבת, אבדה הגמרא במונית בדרכו חוצה לעיר, ועקבותיה, למרות המאמצים הרבים, נעלמו.

בכ"ה ניסן, אתמול, חגגנו עם אבא את סיום מסכת ברכות, הערב, בעזרת ד', תחילת לימוד מסכת שבת. את שיעורי הדף היומי על שבת, ידענו שאבא יאלץ ללמוד בגמרא הנמצאת בבית הכנסת, ולא בשי"ס החביב עליו.

ונהג, בשעות אחר הצהרים, ערב תחילת "זמן קיץ", ההכנות לחזרה לשיבות בעיצומו, הטלפון מצלצל. האלמוני שמעבר לקו אימת שאכן הגיעו למשפחתנו, וסיפר על... גמרא ישנה וגדולה בהוצאה מפוארת הנושאת בעמודה הראשון את שמנו ואת מספר הטלפון המונה שש ספרות מאז. איך הגיע אליו? סתם, הבוקר הוא התפלל ב"זופניק" (בית כנסת בשכונת גבעת שאול

דף נדב עשה מועדים לתורה
קביעות עיתים לתורה - כמה ומתי?
בעיצומה של מסכת עירובין, מתפנים הלומדים ללמוד שני עמודים גדושים בהליכות והלכות על אודות לימוד התורה. לקראת סיום הנושא מביאה הגמרא מימרא של רבא: "עשה מועדים לתורה".

בניגוד לפירוש המתבקש, כי על כל יהודי לקבוע עיתים לתורה, מפרש רש"י (ד"ה "עשרי"), "קבעו עת לתלמידים שידעו עת לבא ולשנות". אכן, במסכת שבת (סאא) מסביר רש"י על דברי חז"ל, "קבעת עתים לתורה" - "לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ, שאם אין דרך ארץ אין תורה, הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב, שלא ימשך כל היום לדרך ארץ". מדברי רש"י עולה, כי מצוות תלמוד תורה אינה באה לידי מיצוי לכתחילה בקביעת גבולות וזמנים לתורה. עיקרה של מצוות תלמוד תורה היא לימוד תורה ללא גבולות וסייגים. עם זאת, מאחר שהבריות זקוקים לפרנסה, לכל הפחות יקפידו לקבוע עיתים לתורה. בגמרתנו פירש רש"י, שעל הרב לקבוע זמן לתלמידיו, מפני שינוי הלשון "עשה מועדים לתורה".

מה היא קביעות עיתים לתורה זו? אין פירושה כי לכל הפחות יפנה היהודי זמן מה מסדר יומו לטובת התורה ובכך יימלא את חובתו, אלא עליו לקבוע זמן שממנו לא יסור, אפילו אם ירוויח ממון רב (טור או"ח סי' קנ"ה); או אז, יוכיח לעצמו ולבוראו, כי יודע הוא את חובתו בעולמו, וכל השאר אינם אלא אילוצים.

לפיכך, מברכים ברכת התורה בתחילת היום, ואין צורך לברך לאחר הפסקה בלימוד התורה, מפני שהחובה ללמוד תורה אינה חדלה, ואינה באה לידי מיצוי עם לימוד בחלק של היום (תוס' ברכות י"א). גם בסוף הלימוד, אין מברכים ברכה אחרונה, מפני שאין סוף, אין סיום למצוות לימוד התורה ("בית יוסף" או"ח סי' מ"ז).

על חשיבות הקביעות והתמידות, לייחד זמן מסויים וקבוע ללימוד תורה, למי אשר אינו יכול לעסוק בתורה כל היום, מביא בעל "פסקי תשובות" (סי' קנ"ה הערה 1), כי מקרבן התמיד יכולים אנו ללמוד על חשיבות הקביעות. אף על פי שהוקרב בבוקר ובערב בלבד, שמו "תמיד", מפני קביעותו חסרת הפרשות.

דף נה/א עגולה עושין לה זווית

הליכה בשבת קודש מבני ברק לתל אביב

אחד הכללים החשובים ביותר בעת חישוב "תחום שבת" של עיר, הוא שבת קודש. כלל זה אינו פשוט כלל ועיקר הן מבחינה הלכתית והן מבחינה מעשית. בשורות הבאות נבאר בקצרה כלל זה.

עיר שגבולותיה ישרים, כמרובע או כמלבן, אינה זקוקה ל"ריבוע העיר", ולגבולה ברורים לחלוטין.

מודדים אלפיים אמה מגבולה וקובעים את "תחום שבת העיר", גבול רוב הערים שלנו ישר, אלא "בית יוצא ובית נכנס", כלשון המשנה (לעיל נ"ב). טרם מדידת תחום שבת,

עילוי נשמת

ה"ר **אפרים סגל ז"ל**
ב"ר יצחק מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז מרחשון תשל"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו עו"ד
ה"ר פנחס סגל שיחי - תל אביב

עילוי נשמת

מרת **דבורה קאופמן ע"ה**
ב"ר יששכר אשה ז"ל לב"ע כ"ס חשוון תש"ץ
ומרת **עליזה פלס ע"ה**
ב"ר שמחה (סאל) ז"ל לב"ע כ"ז חשוון תשל"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ילדינו עו"ד
ה"ר ערן פלס ומשפ' ירחמיאל ב"ר ברק

עילוי נשמת

ה"ר **דב פרשן ז"ל**
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' כסלו תשנ"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ילדינו ה"ר שמחה רשף
ומשפחתו שיחי - גבעתיים

לעילוי נשמת

ה"ר **צבי בהרב ז"ל** ב"ר אשר זעליג ז"ל
נלב"ע ב' כסלו ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ילדינו משפ' בהרב שיחי

נר ה'

נשמת אדם

יש, איפוא, לברר, מניין מודדים את התחום. ובכן, תחילה "ממלאים" את החללים שבגבול העיר, מיישרים את הגבול. אם מתקבלת צורת עיגול, אף מרבעים את העיגול.

כלל זה אינו גורף, והוא מוגבל בתנאים ובסייגים, כמבואר בגמרתנו לגבי "עיר העשויה כקשת". כמו כן, לאיזה צד למתוח את קו העיר. על כל פרטי הפוסקים (כפי שפירט וביאר היטב בספר הנפלא "קריית ארץ ישראל" של מלמד הידע ההלכתי והידע ההנדסי הנדרש מן העוסק בלברר את השטח עצמו, הסתמכות על מפות בלבד, אין שם צורך ביותר שבקצה העיר ממוקמים אזורי תעשייה, שאינם מצטמצמים יותר שונה צורת העיר ההלכתית מצורתה הבנויה (שם עמ' קי"ז).

תל אביב רבתי: במאמרנו זה נתמקד בנקודה חשובה ויסודית בדיון "ריבוע העיר", כדלהלן. נידון חשוב ביותר התעורר זה מכבר, לגבי העיר תל אביב. בגמרתנו מבואר, כי שתי ערים שקרפיותיהן נושקות זו לזו נחשבות כעיר אחת מבחינת תחום שבת. "קרפף" הוא שטח של כשבעים אמה על כשבעים אמה. יוצא איפוא, כי כל עוד המרחק בין הערים אינו עולה על מאה וארבעים אמה בקירוב, הן נחשבות כעיר אחת.

השאלה שיש לדון בה היא, אם הלכה זו כוללת גם ריבועי ערים הנושקים זה לזה. כלומר, כפי שנוכחנו לדעת, טרם מדידת תחום שבת מרבעים את שטח העיר ואזי מודדים את תחום השבת. מעתה, האם כשם ששתי ערים שהמרחק בין גבולותיהם האמיתיים אינו עולה על מאה וארבעים אמה נחשבות עיר אחת, כך גם שתי ערים שמבחינת המציאות אינן קרובות זו לזו, אך המרחק בין הריבועים שנעשו להן אינו עולה על מאה וארבעים אמה, נחשבות גם כן כעיר אחת.

מקורו של דין "ריבוע העיר": צדדי השאלה הם, נובעים משני צדדים בהגדרת "ריבוע העיר". האם הוראת חכמים לרבע את שטח העיר לפני חישוב תחום שבת, נובעת מן העובדה, כי כך באמת יש לחשב את שטח העיר, שטחים אלו נחשבים חלק מן העיר. או שמא הלכה מיוחדת היא לעניין מדידת תחום שבת, שיש להקל ולמדוד את תחום שבת באופן זה, אך השטחים ה"מתרבעים" לעיר, אינם חלק ממנה. מעתה, אם ריבוע העיר נחשב חלק מן העיר, אזי כאשר שני ריבועי עיר נפגשים, הם מתאחדים לעיר אחת. ברם, אם הריבוע אינו אלא צורה מסויימת של מדידת תחום, אין כל סיבה לאיחוד הערים, כפי שגבול תחום שבת עצמו, המתערב בתחום שבת של עיר אחרת, אינו מהווה סיבה לאיחוד בין הערים.

הגרי"א בוקוולד שליט"א ("קריית אריאל" פ"ו) מלבן עניין זה בארוכה ומוכיח, כי דעת רוב הראשונים, ש"ריבוע העיר" הוא קולא בחישוב תחום שבת בלבד, ולפיכך, אין לצרף את הערים שריבוען נושק זה לזה.

ראוי לציין, כי חקירה יסודית זו, נוגעת למישורים נוספים בהלכות תחומין ובעירובי תחומין, כגון, לגבי החילוקים שיש במניח עירובו בתוך העיר, לעיל לבב, או לגבי מי שהוציאוהו מחוץ לתחום לתוך ריבועה של עיר אחרת, ויש לברר, אם דעת הראשונים מתייחסת לכל הנידונים כאחד, או שמא יש לחלק בניהם, עיי' קריית אריאל שם].

שאלה זו מעשית במקומות רבים, ולפני שנים אחדות נעשה בירור רחב בנושא, ביוזמתו של האדמו"ר מקו'ניץ שליט"א, שבית מדרשו בצפון תל אביב, אשר כלל משא ומתן אצל הגרי"ש אלישיב שליט"א, לגבי הליכה בשבת קודש בין הערים בני ברק ותל אביב. אם יוצאים מנקודת הנחה שאיזור נתיבי איילון מפצל את תל אביב לשתי ערים מבחינה הלכתית, שאלה זו באה לידי ביטוי, מפני שלאחר ריבוע שני החלקים, הם נפגשים זה בזה.

הגרי"ש אלישיב שליט"א אכן הכריע, כי יש להניח עירובי תחומין עבור המעוניינים ללכת בין שני חלקי העיר.

(ראה בקובץ בית אהרן וישראל, גליון ק"א תשס"ב ה', שהיו שפקקו בזה, וראה בקובץ הנ"ל גליון ק"ח תשס"ה ד', תשובת הגרי"א בוקוולד שליט"א בבירורם של הדברים).

דף נ"א ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום שבע שעות ומחצה
"תקופה" - שיטת שמואל ושיטת רב אדא

דיונים רבים התפתחו במהלך השנים על אודות שיטת שמואל המובאת בסוגייתנו באריכות.

המדובר הוא על חישוב תקופות, שנים ומהלכי השמש. אף על פי שלא רבים ששים להתעמק בנושא סבוך זה, המאמר הבא נערך באופן שגם נעדרי ידע בסיסי בנושא, יהנו וירכשו מושגים.

האמורא שמואל, אשר העיד על עצמו כי הוא בקי בשבילי השמים כפי שהוא בקי בשבילי עירו נהרדעא, מתייחס בגמרתנו לשנת השמש ולארבע תקופות השנה. שנת השמש היא תקופת הזמן בה השמש משלימה סיבוב שלם סביב כדור הארץ [או להפך], וארבע תקופות השנה הן תקופת ניסן, תקופת תשרי, תקופת טבת ותקופת תמוז.

אורך שנת השמש: שמואל אומר, כי שנת השמש היא 365 יום ושש שעות בדיוק. קביעה זו הובילה את שמואל לתוצאה הבאה: אורכה של כל אחת מארבע תקופות השנה הוא 91 יום ו-7.5 שעות [365 יום ושש שעות חלקי 4 = 91 יום ו-7.5 שעות]. לפי חשבוננו, מועד תחילת התקופות מתקדם ב-7.5 שעות בכל פעם. לאמר, אם נניח שתקופת ניסן התחילה ביום ראשון בשעה 08:00, אזי תקופת תשרי תחל ביום ראשון בשעה 15:30.

בירושלים), והגמרא היתה מונחת לידו. כן, הוא מתפלל שם קבוע. לא, הוא מעולם לא ראה שם גמרא מהוצאה זו.

באותו ערב, אבא הלך כרגיל לשיעור דף היומי עם הגמרא האבודה - הקבועה של מסכת שבת בחיקו.

הוא מסיים את מכתבו במילים המחממות את הלב:

"לא נס גלוי, לא מופת, ואף לא אגדה מיוחדת. סתם מעשה על הקירבה המיוחדת, שבין לומדי הדף היומי לבין הגמרא הקדושה, אותה הם כה אוהבים".

א. רוזנברג
 בית וגן - ירושלים

★ ★ ★

הדף היומי - בכל מקום

ושוב, מכתב משכונת בית וגן שבירושלים, בה מתגוררים ככל הנראה אנשים רבים, הלומדים את הגמרא במסגרת הדף היומי, ואף נקשרים אליה בעבודות אהבה ורגש. קראו נא את המכתב הבא.

לכבוד מערכת "מאורות הדף היומי" שלום וברכה.

ברצוני לשתף אתכם בסיפור שהתרחש במהלך השיעור שלי שנראה לי שיש לפרסמו בעלון השבועי של "מאורות הדף היומי".

אפתח את הסיפור בהקדמה קטנה שאפשר להוסיף לסיפור.

בשנתיים האחרונות עוברת אחת משכונות החמד של ירושלים הממוקמת ברחוב זאב חקלאי בבית וגן, מהפכה רוחנית ע"י כניסתם של עשרות משפחות שומרי תורה ומצוות להתגורר באזור, דבר שהביא לחיזוק המקום.

טבעי היה הדבר שעת תחילת המחזור החדש של לימוד "הדף היומי" יפתח שיעור בשכונה.

לשם כך פנה בבאי בית הכנסת ל"מאורות הדף היומי" בכדי לבקש את עזרתם להקמת שיעור ב"ה בעזרתם הצלחנו להקים שיעור לאנשים היגיעים במלאכתם ומגיעים כל יום במסירות נפש בכדי להשתתף בשיעור.

השיעור נמסר כל יום בין השעות 8:00-8:45 בערב בבית הכנסת "אבוא ביתך" שברחוב זאב חקלאי 4 ע"י הרב חיים ברנדיס שליט"א, מגיד שיעור מבית מדרשם של "מאורות הדף היומי". ביום חמישי האחרון (ט' בסיון), זכו משתתפי ה**שיעור** לחיזוק גדול על ידי שנוכחו בהשגחה הפרטית שהיתה לאחד ממשתפי השיעור באותו יום.

ביום חמישי הנ"ל היה אמור להתקיים לאחר השיעור דברי הספד במלאות השלושים לאחד מתושבי השכונה. בין המשתתפים שהקדימו ובאו נכח ד"ר מאיר איזקסון [לשעבר מנהל מחלקת ילדים בבית"ח שערי צדק] הנ"ל נכנס באמצע השיעור והתיישב להאזין בקשב רב לשיעור כשעל פניו אותות פליאה ושמחה עצומה.

לאחר סיום השיעור והתאספותם של תושבי השכונה ביקש ד"ר איזקסון מהמגיד שיעור לומר כמה מילים ופתח את דבריו במילים האלו "אני רוצה לומר לכם שברגעם אלו ר' מאיר שפירא זצ"ל מיסד לימוד הדף היומי שמח מאד בשמים" כל הסובבים עמדו בדריכות לשמוע את המשך דבריו בכדי לדעת מדוע דוקא ברגעים אלו יש לר' מאיר שפירא סיבה לשמחו.

הנ"ל סיפר שהוא שומע כל יום שיעור "דף היומי" בבית"ח סוכטשוב בשכונת בית וגן. והיום היה צריך לצאת באמצע השיעור בכדי להשתתף באזכרה וראו זה פלא, אני נכנס כאן לשיעור והמגיד שיעור אחוז באותה שורה בה עזבתי את שיעורי הקבוע ואם כן ודאי שר' מאיר שמח ברגעים אלו על זה שכל העולם לומדים את אותו דף בכל העולם.

בתודה מראש
 חיים ברנדיס

★ ★ ★

נחתום במכתב תגובה מעניין.

שיעור דף היומי בעיצומה של חתונה

בגליון 336 התייחסנו לפעילות ברוכה של הדף היומי, המתרחשת בין כתליו של השטיבל בקטמון, בו פעיל הרב שמעון הכסטר, מגיד שיעור בדף היומי באנגלית.

לאחר פרסום הגליון, התקבלה התגובה הבאה, מעניינת גם היא:

לכבוד גליון מאורות הדף היומי

שלום וברכה רבה,
יירש כחכם עבור עבודתכם הנפלאה.

נראה לי שמן הראוי פעם, לייחד את הדיבור לגבי אותם מגידי שיעורי הדף היומי שהם בעצמם אנשים העובדים לפרנסתם במשך כל היום, ואף על פי שמלאכתם בשדה, דוחקים הם את עצמם להכין יום את השיעור ומקדישים זמן בשעות לא שעות כדי ללמוד וללמד.

לדוגמא: אותו הרב שמעון הכסטר שפרסמם את ה"מאזן השנתי" שפרסם בשטיבל בקטמון, הוא עובד קשה מאד במשרה בכירה בממשלה מידי יום ביומו לאורך שעות ארוכות, ולמרות זאת הוא מלמד כל יום את השיעור באנגלית. לצורך כך הוא קם בבוקר והולך בעצמו לשמוע שיעור על ידי מגיד שיעור אחר, ושמיעת שיעור זה עוזרת לו להכין את שיעורו שלו, לאחר שעות העבודה הארוכות. עד כדי כך גדולה מסירותו ללימוד השיעור, שכאשר ילדיו מתחתנים (וביה לאחרונה קרה הדבר בפעם השלישית), הרי הוא מזמין את כל שומעי שיעורו לחתונה, ושם, באולם השמחות, מתקיים השיעור.

בברכת התורה,
דב קדרון

מה נאמר, אשירן רבי מאיר שפירא, ראה יגדולים שגידלת.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

זה, ומנא הני מילי - פירושם: מנן לך אלו הדברים.
הלשונות הללו מופיעים כתגובה לדין המובא במשנה ברייתא - או על ידי אמורא, כאשר מקור הדין לא ידוע.
כאשר ידוע לשואל כי דין זה מן התורה, אך מקורו אינו ידוע, הוא שואל "מנן". כאשר הדין עצמו תמוה, שואל המקושן "מנא הני מילי" ("יחי ראובן" מערכת מ"י סי' מ"ג, הליכות עולם שער ב' פ"א סי' י"ז והוא מהרמב"ן בחשבוניו על ספר המצוות להרמב"ם, השורש הראשון). מעובד מתוך ספר כללים וביאורים בלשונות השי"ס.

דף נגא כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה

חשבון התיבה

חשבון מעניין ערך האדמו"ר רבי מאיר יחיאל מאוסטרובוצה זצ"ל, על פי האמורא כאן בגמרא. **בספרים** נאמר, כי טעם גודלה של תיבת נח היה בכדי שיהיה שם מקום כנגד שישים ריבוא ישראל. הכיצד? לעיל (מח/א) למדנו שגובה אדם שלוש אמות. בצירוף עם האמורא כאן בגמרא, שארבעה נכנסים באמה עולה, כי שטח של 1X3 אמות מהווה מקום לארבעה אנשים. **התיבה**, לפי האמורא בתורה, הכילה [300 אמה (אורך) 50 אמה (רוחב) 30 אמה (קומתה)] 450,000 אמות. מאחר שבשלוש אמות מרובעות נכנסים ארבעה בני אדם, הרי של-600,000 די ב-450,000 אמה!... (אור תורה, נח).

לפי חישוב זה, כל שנת חמה מסתיימת יום אחד ושש שעות לאחר היום בו החלה. למשל, אם נניח ששנת השמש הנוכחית החלה ביום ראשון בשעה 8:00, היא תסתיים ביום שני בשעה 14:00, שהרי שנת חמה היא חמישים ושניים שבועות, יום אחד ושש שעות.

בתקופה בה קביעת לוח השנה היה מוטל על כתפי בית הדין, חישובים אלו היו הבסיס להחלטה איזו שנה לעבר. בימינו, ההשלכות ההלכתיות הנובעות מחישוב זה הינן ברכת החמה [ברכת החמה נאמרת פעם בעשרים ושמונה שנים, בעת שהשמש שבה למצב בו היתה בבריאת העולם, היינו, יום רביעי תחת מזל טלה] ושאלת הגשמים של בני הגולה - ותן טל ומטר לברכה - אשר מתחילים לומר את שאלת הגשמים ביום השישים של תקופת תשרי. לפי חישובו של שמואל ניתן לדעת מתי מתחילה תקופת תשרי [וכן לעניין סכנה בשתיית מים בשעת התקופה, עיי' רמ"א יו"ד סי' קט"ז סעי' ה', ועיי' בנו"כ שם].

בגמרא ובתלמוד לא נזכרו במפורש שיטות אחרות של חכמי ישראל, בניגוד לדעתו של שמואל, אך הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ט הל' א') כותב, כי לא כל חכמי ישראל נקטו כדעת שמואל: "שנת החמה, יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שלש מאות חמשה ושישים יום ורביע יום שהוא שש שעות, ויש מהן שאומרים שהוא פחות מרביע היום. וכן חכמי יון ופרס יש ביניהן מחלוקת בדבר זה".

ההפרש בין שתי שיטות החישוב עומד על 4 דקות ו 25.5 שניות בקירוב, בעוד לפי שמואל שנת החמה היא 365 יום ושש שעות, לפי שיטת החישוב הנוספת, נגרעות משנת החמה 4 דקות ו 25.5 שניות בקירוב. כמובן, כי לאורך שנים יש לכך השלכות משמעותיות על קביעת תקופות השנה. בכל מאה שנה הפער גדל בלמעלה משבע שעות. [ראוי לציין, כי יש שיטות נוספות בדעה זו, עיי' ב"מפרשי" על הרמב"ם פ"ו הל' ג', אולם הרמב"ם נוקט כשיטה זו].

השיטה השנייה [שמקורה בברייתא] התפרסמה בעיקר לפני כתשע מאות שנה, על ידי רבי אברהם בר חייה "הנשיא", בעל ספר העיבור (מאמר ג' שער ד'), המביא הוכחות רבות לצדקתה של השיטה השנייה, המכונה "שיטת רב אדא", מפני שייחסה לרב אדא, אף שכאמור, לא נמצא איזכור לכך בתלמוד. הוא טוען, כי בברייתא שהגיעה לידיהם נמצאה כתובה שיטת רב אדא [אולם הדבר נרמז בראש השנה, כא/א, ולדברי ה"מפרש" על הרמב"ם, פ"י הל' א', הגריסה בגמ' היא רב אדא בר אהבה].

אחת ההוכחות לצדקת שיטת רב אדא החוזרת ונשנית בספרים העוסקים בנושא, מתבססת על הגמרא (סנהדרין יג/א) הקובעת, כי לעולם תקופת ניסן לא תחול אחר ט"ז ניסן, והלכה זו הולמת את שיטת החישוב השנייה בלבד, מפני שלפי שיטת שמואל, התקופה יכולה לחול גם אחר כך [פעמיים בתשע עשרה שנים]. ה"אבן עזרא" נוקט גם הוא כן, ומביא שבע הוכחות לביסוס שיטת חישוב זו. וכך כותב הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"י הל' ו'): "שחשבון זה הוא האמת יותר מהראשון".

מדוע הצניעו חז"ל את החשבון המדויק? מדוע אם כן שמואל "עיגל" את השעות? ובכן, הראשונים כותבים, כי חז"ל הצניעו בכוונה תחילה את הנתונים המדויקים של חישוב מהלך השמש, כדי למנוע מאנשים בלתי ראויים, בעלי כוחות, להשתמש בידיעת הרגע המדויק של מולד החמה והתקופה (עיי' ראב"ח שם שער ה', וספר העיבור לאבן עזרא סוף השער השני, וב"פירוש" על הרמב"ם שם).

ואילו תלמידו של הרא"ש, רבי יצחק הישראלי, בעל "יסוד עולם" (מאמר ד' פרק י"ד) טוען, כי בתקופה בה החודשים נקבעו על פי הסנהדרין, גם מאורעות הזמן השפיעו על החלטותיהם, למשל, אם היתה בצורת, האריכו את החורף, וכדומה. לו החשבון המדויק היה ידוע לכולם, עלולים היו לקום אי אלו ברנשים חכמים ולטעון, כי קביעת החודש על פי הסנהדרין אין בה ממש, שהרי אינה מדויקת. לפיכך, חכמי ישראל מסרו לציבור את שיטת החישוב של שמואל, תוך כדי הודעה, כי זה הוא החשבון **בערך**. איש, איפוא, לא יכול היה לטעון כנגדם שאינם עורכים חשבון הגון, שהרי הוא נעדר נתונים מדויקים.

יש ראשונים הנוקטים, כי אין להוכיח מאום מן העובדה שלפי שיטת שמואל תקופת ניסן חלה אחר ט"ז ניסן, מפני שכלל זה מתייחס לתקופה בה החודשים נקבעו על פי הסנהדרין, ולא לתקופה בה הלוח קבוע (רבינו חננאל ראש השנה כא/ב, תוספות הרא"ש סנהדרין יג/ב ד"ה "רבינאי").

דף נזב אין מודדין אלא בחבל

מדידת תחום שבת - במה?

סוגייתנו עוסקת באופן מדידת אלפיים אמה של תחום שבת.

חז"ל קבעו, כי מדידת תחום השבת המדויקת ביותר, נעשית באמצעות חבל פשתן שאורכו חמישים אמה, לא פחות ולא יותר, כאשר שני אנשים אוחזים בקצותיו, מודדים חמישים אמה עשרים פעם, וקובעים את תחום השבת. קיימת דרך נוספת למדוד תחום שבת, באמצעות מכשירים מדויקים, כפי שעשה רבן גמליאל (לעיל מג/ב). סוגייתנו מפרטת באיזה אופן יש למדוד שטחים שבהם הרים ובקעות, אשר מכשירי מדידה רגילים לא יועילו לגביהם, למשל נסיעה ברכב במקום זה, כדי למדוד את המרחק המופיע בצג המכשירים, תפיק תוצאה לחומרא, מפני שפעמים שיש לעשות את החישוב כאילו אין הר ובקעה, ומדידה לפי תנאי השטח מקצרת את אלפיים האמה, כמו כן מדידה במכשירו של רבן גמליאל אינה אפשרית בשטח שאינו ישר. כאשר אין אפשרות למדוד באמצעות חבל או באמצעות מכשירים, אמרו חכמים

(לעיל מב/ב), כי ניתן למדוד אלפיים אמה על ידי הליכה, כל פסיעה היא בשיעור אמה בקירוב (ריטב"א), ובתום אלפיים פסיעות מסתיים תחום שבת.

הפסיעות המדוברות בגמרא, הן שקולות ומדודות, לא רחבות כלל, אלא אלפיים פסיעות שבין כל פסיעה לפסיעה יש מרווח של כף רגל של אדם בינוני ("משנה ברורה" סי' שצ"ז סעי' ב' וביאור הלכה" שם סעי' א' וראה "קריית אריאל" עמ' ר"ג).

מובן מאליו, כי מדידה זו אינה מדויקת כלל, אך כאשר לא נערכה מדידה בערב שבת, התירו חכמים לסמוך עליה לצורך דבר מצווה ("מאירי" לקמן נז/ב). ה"משנה ברורה" כותב, באין דרך אחרת, התירו חכמים לסמוך על מדידה זו ("ביאור הלכה" סי' שצ"ט), כאשר ההליכה לצורך שבת, אזי היא נחשבת כהליכה לדבר מצווה, שאם לא כן, הרי אסור למדוד בשבת ("משנה ברורה" שם ס"ק ה').

בדף מט/ב למדנו, כי לדעת חכמים, וכן הלכה [כמבואר בסוגיה לעיל נה/ב], כי מרבעים את תחום השבת. לאמר, מודדים אלפיים אמה מארבע קצות העיר, ומרבעים את השטח, אף על פי שזאת היא כולל בתוכו יותר מאלפיים אמה בחלק מן המקומות, כפי שניתן להיווכח באיור.

בעל ה"מנחת ברוך" (סי' ע"ה ענף ב') מחדש, כי כאשר מודדים תחום שבת באמצעות פסיעות, אין היתר לפסוע אלפיים ושמונה מאות אמה, כפי שהיה תחום שבת אם היו מרבעים אותו, אלא באפשרותו לפסוע אלפיים פסיעות בלבד (ראה "קריית אריאל" עמ' ר"ג, בביאור דברי המנחת ברוך). יש לציין, כי פוסקים אחרים חולקים על כך וסוברים, כי אין כל מניעה למדוד אלפיים ושמונה מאות פסיעות במקומות שיכולים להחשב בתחום שבת (א"ר שצ"ד וחזו"א לט"ו וק"כד).

ראוי לציין, כי כיום אין ידוע על מקום שבו מדידת תחום שבת נערכת באמצעות חבלים, כמבואר בגמרא, מפני שאופן זה קשה מאד לביצוע, אלא ישנם אופנים שהתירו למדוד בפסיעות, כאשר מדדו היטב את הפסיעות, עד דיוק של סנטימטרים (ראה "קריית אריאל" עמ' ר"ד עדות מהוראת החזו"א זצ"ל ועיי"ש עוד בכל זה).

מדידת תחום שבת לפי אבני המדרכה: מעניין לציין עצה למדידת תחום שבת בארץ ישראל לפי אבני השפה המותקנים בשפת המדרכות, לפי חישוב שכל אבן שפה היא באורך מטר. מדידה זו היא אומדן לחומרא ואינה מדויקת [פעמים הכביש והמדרכה אינם זהים באורכם, מפאת פיתולים וכדומה] (שם עמ' ר"ז).

לעילוי נשמת

ר' **משה יהודה ברלינר** ז"ל
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע כ"ז חשוון תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' כסלו תשל"ב
מרת **שרה לוי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב יעקובסון** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' חשוון תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בתו וחתנו הר"ר אשר
ולאה ציגלאוב שיחיו - חיפה

מסכת עירובין חלק ג'
מהדורת "תלמודו בידו"
מדף נ"ב - ע"ה

הצטרף עכשיו כמנוי קבוע
תמורת 9 ש"ח בלבד לחודש
1700-500-151

גם אתה יכול להנציח את יקירך
מהדורת "ובלכתך בדרך"
ולחשתתך בהחזקת 493 סיפורי דף יומי
הנלמדים מידי יום.

התקשר עוד היום
ואלפי דפי הגמרא
ילמדו לעילוי נשמת יקירך

לפרטים ניתן לפנות למשרדנו
03-6164725
שלחנא דא - חי

כשהילד שלך יהיה אבא...
...הוא יזכור מי לימד אותו
את דפי הגמרא הראשונים!
הוא יזכור מי נתן לו
טעם מיוחד בלימוד גמרא!

הצטרפו עכשיו להמנון:
1700-500-88

רכוש לילדך מנוי!
לסאורות הדף היומי לילדים
בין המצטרפים בחקופת המסכת
יגורלו 20 פרסים בשווי 500 ש"ח כל אחד

מכשיר הצטרפות
25 ש"ח לחודש
כולל דפי אריה וסלולר

הרכוש מנוי יקבל ישירות
חומרות לילדים - שבת וראש
במשך 20 ש"ח

הודעה חשובה

בעקבות הביקוש הרב הודפסה מחדש
מהדורה נוספת של
"המאור המבואר"
במספר מהדורות

מאות תוספות עכשויות בתלת מימד
להמשכת הסוגיה

למנוי שיעור במחיר מיוחד

לפרטים והזמנות: 1700-500-151

הופיע!
תקליטור מאורות הש"ס
על מסכת עירובין דף נג'-ע"ה
לצפייה במחשב + MP3

Francals עברית

בישראל: **1-700-500-151**
ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882

In U.S.A.: **1888 5MEOROT**
(1888 563 6768)

In France:
01.42.41.14.01

חדש!